

כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים / הרב בנימין הלוי

אך אם כנים הדברים, שוב אנו תמהים, שהרי מכיוון ששאלתו לא נשאלה אלא על הפתיחה, שהיה צריך לפתוח בעיקר תוכן הספר, שהוא המצוות, א"כ לא מובן מה תירץ ב"כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים", וכי דבר זה לא היה יכול להכתב לאחר מכן, תוך כדי הבאת כל מעשי בראשית ומעשי האבות? אולם כאשר אנו מתבוננים בסדרה של תורה, נמצא דבר שהוא הפלא ופלא בחיבתה של ארץ ישראל.

הרי לכאורה ענין התורה הוא הבאת חוקיה ומשפטיה, ואגב אורחא היא מזכירה את תולדותיהם של ישראל וסיפור דברי ימיהם. אולם לאמיתו של דבר, כשירדים לעומקם של דברים, רואים כי צורת התורה הפוכה מדעתינו.

ספר בראשית מראשו ועד סופו עוסק בעניני הבטחת הארץ ותחילת ההאחזות בה, ההבטחות לאברהם בניסיון לך לך, בפרידת לוט, בעקידת יצחק, בברית בין הבתרים ובברית המילה, ואחריו ליצחק וליעקב, כאשר חלק מן ההבטחות מלוות בפעולות מעשיות שתהא נוחה להכבש לפני בניו (כמבואר בב"ב ק. גבי אברהם ובחולין צ"א: גבי יעקב).

ההאחזות בארץ מבוצעת בצורה מעשית ע"י קניית שטחים בארץ בכסף בשטר ובחזקה, (חברון – ע"י אברהם, הבארות בגרר \ רחובות – ע"י יצחק, שכם – ע"י יעקב).

אף סיום החומש הראשון מסתיים ב"אל נא תקברני במצרים" ובמסע בני ישראל לקיום בקשת יעקב להקבר דווקא בארץ ישראל. יתר על כן, לא מצאנו שהובטח לאבותינו שיקבלו בניהם את התורה ואת מצוותיה

"אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל התורה אלא מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו" עכ"ל רש"י מדברי רבי יצחק שבמדרש תנחומא.

והקשה הרמב"ן - "כי צורך גדול הוא להתחיל התורה בבראשית ברא א-להים, כי הוא שורש האמונה, ושאינו מאמין בזה וחושב שהעולם קדמון, הוא כופר בעיקר ואין לו תורה כלל".

ועוד יש להקשות, שכיון שלדעת רבי יצחק היה לו לפתוח במצוות הפסח שבפרשת החודש הזה לכם, והיינו משום שהתורה הינה ספר חוקים והוראות וראוי היה שיפתח הספר בעיקר עניינו, אם כן לא מובן מה תירץ בזה שנאמרה כאן זכותם של ישראל בארץ, והרי עדיין אין זה ענין הספר.

ועוד, עדיין יש לשאול, שהרי כל ספר בראשית ותחילת ספר שמות אינם עוסקים במצוותיה של תורה. אמנם ע"ז י"ל, דודאי ראויים ענייני מעשה בראשית להכתב בתורה כמ"ש הרמב"ן (עיי"ש שתי' באופן אחר), אלא שקושיית ר"י לא היתה אלא על הסדר, שהיה לו להתחיל מן המצווה הראשונה, ואח"כ לבאר השתלשלות מאורעות העולם. אולם אחר שכבר התחיל מבראשית, אינו רואה קושי בכך שהמשיך כסדרו עד יציאת מצרים וקבלת המצוות.

כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים / הרב בנימין הלוי

אלא באגביות בתוך פרשת הסנה "וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את הא-להים על ההר הזה".

גם פרשיות המשכן והמקדש עיקר עניינם הוא ארץ ישראל, שהרי בעניין זה אמרו בגמ' (זבחים ק"ט.ט.) "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה אל המנוחה זו שילה נחלה זו ירושלים", הרי ששלמות המשכן וענייניו אינה אלא בארץ ישראל.

נמצאנו למדים, כי עיקר ספר שמות אף הוא סובב בעניין ארץ ישראל, ואילו מעמד הר סיני אינו אלא הכשר והכנה בדרך ביאתם לארץ. אף ספר תורת כהנים - רבים מפרשיותיו ואף מהקרבנות הנזכרים בו לא נהגו כלל במדבר, ואף הקרבנות שנהגו במדבר אינן אלא בדרך עראי עד שיבואו אל המנוחה והנחלה בארץ הקודש.

מספר במדבר ואילך אנו עוסקים ממש כבר בתחילת הכיבוש והכניסה לארץ (מלבד מאורעות ודינים פרטיים הנוגעים למסעי בני ישראל במדבר).

ספר דברים כולו הינו צוואת משה לישראל בכניסתם לארץ, כאשר כל עניין הספר סובב והולך בתוכחת מוסר איך יזכו לירש אותה ואיך יזכו לחיות בה. אף בסדרי המצוות המובאות בו, שאינן מעניין כי תבוא אל הארץ ומצוות כיבושה, מסיים בהן תמיד בעניין זה, "למען ירבו ימיכם... על האדמה..." "למען תחיו ובאתם וירשתם את הארץ..." "העידתי בכם... כי אבד תאבדון מהר מעל הארץ... לא תאריכן ימים עליה..."

נמצא, כי כל התורה כולה ספרה של ארץ ישראל היא, וממילא אין מתאים לפתיחתה

(אלא שהם מעצמם העמידו את ביתם בתיקון שלם כמ"ש כי ידעתיו למען אשר יצוה וכו' ושמרו דרך ה', וגם שם צ"ב המשך הכתוב "למען הביא ה' על אברהם את אשר דיבר עליו" דהיינו הבטחת הארץ המוזכרת בכל מקום, וכי העמדת ביתו בדרך הישר היתה בעבור קבלת הארץ?), ואילו על ארץ ישראל ההבטחות חוזרות ונשנות בסגנונות שונים ובהזדמנויות שונות.

חומש שמות אף הוא עוסק בתהליך התהוותנו לעם, ובאופן פשוט היינו מצפים שידגש העניין המרכזי ביותר בעמידתנו כעם שהוא קבלת התורה ומצוותיה, וכדברי רס"ג ש"אין אומתנו אומה אלא בתורתיה". ולמרבה הפלא, כשאנו מתבוננים בדברי ה' למשה בבשורת הגאולה אין אנו מוצאים אלא את עניינה של ארץ ישראל. בפרשת הסנה הוא אומר: "וארד להצילו מיד מצרים ולהעלתו מן הארץ ההוא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש". וכן בציווי לאמר לבני ישראל "אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני ... אל ארץ זבת חלב ודבש". יתר על כן, כל זכותם של ישראל לצאת ממצרים מבוססת על זכותם לקבלת ארץ ישראל, כמ"ש בריש פרשת וארא "וגם הקמתי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען את ארץ מגריהם אשר גרו בה. וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר את בריתי". כלומר, שבזכות צעקתם זכר ה' את בריתו לאבות לתת את הארץ לבנים, ולכן הוצרך להוציאם ממצרים.

נמצא, כי ארץ ישראל היא עיקר יציאת מצרים, ואילו מעמד קבלת התורה לא מוזכר

כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים / הרב בנימין הלוי

יותר מעניין זה של "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים".

אמנם, עניין זה צריך ביאור, כיצד יתכן לומר שחשיבותה של ארץ ישראל גדולה מחשיבות מצוותיה של תורה. ואכמ"ל בענין זה, שעיקר עניין התורה והמצוות אינו אלא בארץ ישראל. וכבר מצאנו דבר זה בספרי (הובא ברש"י דברים י"א, י"ח) - "ושמתם את דברי אלה וגו', אף על פי שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוצה לארץ היו מצוינים במצות, שכשתחזרו לא יהו עליכם חדשים", והמשמעות הינה שעיקר עניין המצוות אינו מתקיים אלא בארץ ישראל, ואילו בחו"ל אינן אלא כדי שלא ישתכחו בשובם לארץ. ובביאור דבר זה יש להאריך, ואי"ה אולי נזכה לבאר מעט ממנו, ועוד חזון למועד.